

Vztah

Také tam, kde jde nepochybně o skutečnosti, můžeme zjišťovat a konstatovat „faktické“ a v tom smyslu nepochybné vztahy, které však mají „abstraktní“ povahu, resp. které nemají velký nebo dokonce žádný význam. Tak např. můžeme ve Střední Evropě změřit délku nějakého prkna a pak odletět třeba do Kanady a tam najít podobné prkno a přiříznout je tak, aby bylo stejně dlouhé. Okolnost, že obě prkna pak budou stejně dlouhá, je zajisté nepochybná, ale jejich stejná délka představuje jejich pouze zcela abstraktní vztah. Má-li tento zcela abstraktní vztah nabýt reálného významu, musíme podniknout (nebo někdo jiný musí podniknout) ještě něco dalšího (např. může jít o nějaký kryt na způsob bedny, jejíž víko má být přesně zakryto prknem určitého tvaru, my je momentálně nemáme a musíme si je z daného materiálu vyrobít (přiříznout)). Pak toto druhé prkno plní funkci onoho prvního a vstupuje tak do vztahů, v nichž se opravdu stává jeho náhradou. Věci mají mnoho vlastností, jimiž se podobají mnoha jiným, aniž by to mělo nějaký přímý, bezprostřední význam či efekt. To všechno je ovšem vždycky nebo téměř vždycky relativní, protože za pomoci určitých nových pojmů lze posléze odkrýt nějaký „reálný“ aspekt těchto „abstraktních“ vztahů, ovšem právě jen jejich zařazením či zapojením do širších (někdy dokonce velmi širokých) kontextů. Někdy se dokonce může stát, že vztahy, které se nám původně zdály být velmi abstraktní a nevýznamné, se za určitých okolností, např. po poznání nějakých nových souvislostí, ukáží být základně důležité. Abstraktnost některých vztahů není tedy původní a nenáleží k věcem samotným, nýbrž je vždy spjata s naším přístupem a s naším stavem vědění a poznání.

(31. 5. 1991)

[Záznam se dochoval jako kartotéční lístek v AUK. Pozn. red.]